

Rekonstrukce Masarykovy studánky

Vlastivědný spolek v Zastávce pojal záměr v tomto roce rekonstruovat Masarykovu studánku. Cílem projektu je upravit studánku do podoby z první republiky, tj. provést zevnější úpravu kamenného obložení, upravit lavičky, strouhu a především pak osadit místa novými reliéfy Masaryka a Wilsona. Studánka by měla být otevřena k 28. říjnu 2008, tj. k 80. výročí její současné podoby a 90. výročí vzniku Československa. Projekt zatím podporuje obec Babice, na jejímž katastru studánka leží.

V rámci přípravných prací nás jako Vlastivědný spolek samozřejmě zajímala také historie studánky. Jak jsme se ale přesvědčili, nic není tak jednoduché, jak se na první pohled zdá. O minulosti Masarykovy studánky to platí dvojnásob. Tajemstvím není zahalený jen samotný vznik studánky, ale především její 80letá historie. Ale po pořádku.

Masarykova studánka zřejmě v 80. letech ještě s portrétem prvního prezidenta. Vpravo jsou vytesaná písmena RBS na paměť Rosické báňské společnosti, která dala studánku v roce 1928 upravit.

Staletá studánka

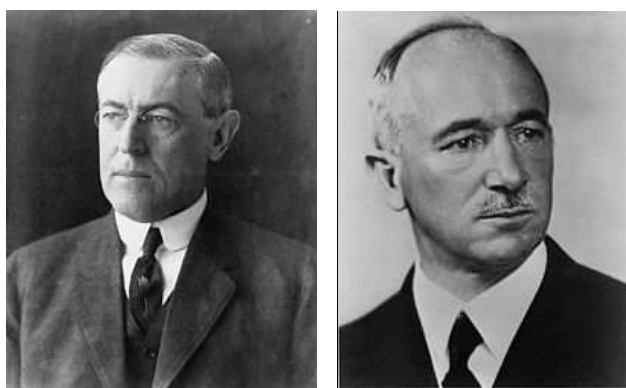
O vzniku dnešní podoby studánky se dochoval tento záznam v pamětní knize obce Zastávka z roku 1928, ve kterém kronikář František Pokorný píše: „Nákladem Rosické báňské spol. upravena byla studánka ve ‚Žlebích‘ nalézající se při cestě do Zakřan u státní silnice Telčské a pojmenována studánkou ‚Masarykovou‘. Studánka má stálý pramen a velice dobrou vodu.“ Tolik historické dokumenty, které se nám prozatím podařilo vypátrat.

Podívejme se však na zápis v kronice podrobněji. Jak je doslova uvedeno, studánka byla „upravena“. To znamená, že pramen vody zde existoval již před rokem 1928. Jak staré může být toto místo? Studánku mohli velmi dobře znát cestující, kteří kolem ní projížděli. Leží totiž u důležité středověké obchodní cesty, která po staletí spojovala Brno s Třebíčí a jejíž trasa se prakticky vůbec nezměnila. Je tedy možné, že „Masarykovu studánku“ znali naši předci o desítky možná i stovky let dříve. Potvrdí nám to nějaký historický dokument?

Wilson nebo Beneš

Na objektu studánky jsou dva otvory, ve kterých bývaly bronzové plakety významných osobností. Na jedné z nich byl vyobrazen T. G. Masaryk. Kdo byl ale na druhé? Každý z pamětníků říká něco jiného. Byl to Thomas Woodrow Wilson – americký prezident, který je spojen se zrodem samostatného Československa (Washingtonská deklarace), nebo to byl Edvard Beneš – první československý ministr zahraničí a v letech 1921–22 ministerský předseda? A byl tam vůbec někdo? Někteří pamětníci uvádí, že na druhém místě vedle Masaryka bývala pouze tabulka s blíže neurčeným textem.

Možná, že pravdu mají všichni. Pokud chtěli v roce 1928 naši předci uctít Masaryka pojmenováním této studánky s jeho vyobrazením, pak je pravděpodobnější, že vedle Masaryka byl spodobněn spíše president Wilson než v té době méně významnější Beneš.

Thomas Woodrow Wilson nebo Edvard Beneš?

Masaryk a Wilson byli na studánce zřejmě do konce první republiky. Podle dvou pamětníků byly obě plakety za německé okupace zničeny. Obnoveny byly opět po válce, ale zřejmě už v jiném gardu: vlevo Masaryk, ale vpravo během války již proslavený exilový ministerský předseda a poválečný prezident osvobozeného Československa Edvard Beneš.

Co se dělo s plaketami po únoru 1948 není přesně známé. Jisté však je, že někdy v 50. letech Beneš zmizel. Jeho místo mohlo být v této době osazené zmíněnou plaketou s textem. Zda na studánce „vydržel“ i Masaryk nevíme. Podle některých informací, které se nám podařilo získat, měly být odstraněny obě dvě desky a později obnovena pouze ta s Masarykem (na levém místě), která vydržela zřejmě až do roku 2003, kdy si ji pro změnu odnesl další „vášnivý sběratel“. Dnes studánku nezdobí pro jistotu nic.

O častých změnách plaket osobností by mluvil i další drobný detail. Když se pozorně podíváme na fotografii studánky, všimneme si, že Masaryk se dívá vlevo, tedy směrem ven ze studánky. Kdyby se jednalo o původní plastiku, musel by být Wilson spodobněn symetricky opačně, tedy odvrácen od Masaryka dívající se doprava. Odvrácené tváře ale symbolizují nesoulad či rozpor a je tedy nepravděpodobné, že by takovéto osobnosti byly v roce 1928 záměrně zobrazeny zády k sobě. S plastikami se tedy muselo manipulovat. Poslední podoba Masaryka může pocházet z doby, kdy na druhé straně byla tabulka s textem.

Masaryk v Zastávce

Záhadou je také samotné pojmenování studánky. Je pravda, že za první republiky neslo Masarykovo jméno mnoho míst a bylo běžným zvykem takto uctívat zakladatele státu. Proč ale byla pojmenována zrovna tato studánka? Byla snad proslulá kvalitou vody nebo význačná jiným způsobem?

S největší pravděpodobností to mělo souvislost s návštěvou Masaryka Zastávky, která se konala 13. července 1928. Prezident tehdy navštívil velkou řadu míst po celé Moravě a zavítal také do naší obce. Kronikář Pokorný o tom píše:

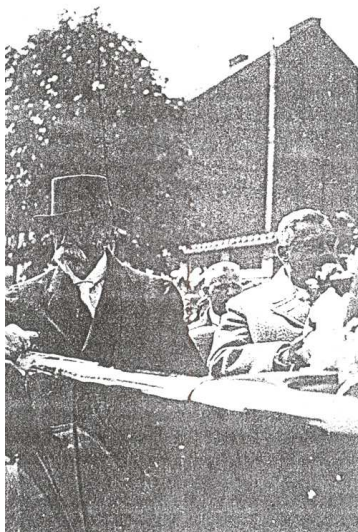
Dne 13. července projel obcí na své cestě
Novarou, pan prezident P. G. Masaryk.
Při této příležitosti uspořádala obecní
rada za pomoci místních spolků a
korporací důstojné uvítání pana presidenta
Při průjezdu pana presidenta kolem 10 hod.
dopolední, uvítal pana presidenta jménem
obce druhý náměstek, starosta Jan Jedlička
jelikož starosta sám byl nemocen a první
náměstek, pan B. Benčík nebyl v obci přítomen.
Vákladem Rosické b.án. spol. postaveny byly
dvě slavnostní s nápisem „Čestí Důh“ a na
světlákové stěně nápis „Důd nám vítání“
Dělnictvo slavnostně a střežímno zastavilo tento
den práci by mohlo býti přítomno uvítání.
Uvítání zúčastnili se v kroužcích: těl. jednota Sokol,
Děl. těl. jednota, sbor dobrovolných závodníků hasičů,
a horníci, také žáci obou škol.
U stavenišť Sokolovny uvítala pana presidenta
za řeči ml. čarňkové těl. dělná dcera občana
J. J. Kroužek.
Pan prezident byl v průjezdu obcí naobědven
v Zastávce

O okolnostech samotného pojmenování studánky se ale kronika nezmiňuje. Jak to tedy bylo? Shrňme tedy, co víme: Jednalo se o iniciativu Rosické báňské společnosti, která projekt financovala. Studánka byla upravena ve stejný rok, kdy obec navštívil prezident, tj. 1928. Onoho 13. července vedla Masarykova cesta z Rosic přes Zastávku dále do Rapotic. Kolona s automobilem prezidenta značky Praga tedy jela po silnici kolem studánky. A na konec samotná úprava studánky proběhla až po Masarykově návštěvě.

K poslední uvedené závěru vysvětlení: události v obecní kronice jsou zapsány chronologicky. Záznam o „úpravě“ studánky následuje až za zápisem o návštěvě prezidenta, slavnostním otevřením sokolovny (2. září) a oslavě 10. výročí vzniku republiky. Kdyby byl

záměr upravit studánku a pojmenovat ji po Masarykovi rozhodnut před samotnou návštěvou, nebo kdyby měla s návštěvou nějakou souvislost, byly by oba zápisy v kronice spojeny. Ale tomu tak není. Návrh na úpravu studánku tedy zřejmě vznikl až po prezidentově návštěvě.

Proč ale RBS upravovala nějakou byt' kvalitní studánku ležící daleko za obcí? Mohla přece zhotovit např. pamětní desku nebo bustu a umístit ji na některou z veřejných budov v Zastávce. Proč studánka? Jistě se nejedná o náhodu, studánka a Masaryk museli mít něco společného. Masarykovou třídou byla pojmenována hlavní ulice z Rosic kudy prezident tehdy přijížděl a kde jej vítaly zástupy lidí (dnes je to ulice 1. máje). Lze spekulovat, proč by se na počest Masaryka nákladně upravovala lesní studánka, aniž by ji kdy navštívil...

Nekvalitní fotografie Masaryka v Zastávce 13.7.1928.

O studánku pečovaly celé generace

I když je studánka na babickém katastru, pečovaly o ni zřejmě jen zastávecké organizace. Za první republiky se zde konaly nejrůznější akce. Zpívala se zde státní hymna, nebo písně „Ach synku, synku“ nebo „My jsme děti republiky“. Na akcích se za první republiky dle jednoho pamětníka velmi angažovali hasiči, kteří stávali u studánky v uniformách.

V padesátých letech proběhla rekonstrukce studánky, kterou organizoval Československý svaz mládeže. Z dalších organizací nelze nezpomenout také Sokol, Svaz ochránců přírody nebo místní organizaci ODS. Poslední rekonstrukce proběhla zřejmě v roce 1993 pod hlavičkou Svazu ochránců přírody. Práce tehdy vedl pan Oldřich Kocáb za podpory starosty Milana Boudného.

Je ve studánce kojenecká voda?

Vodu ze studánky v minulosti pravidelně kontroloval pan Kocáb pro hydrometeorologický ústav. Voda byla testována několikrát do roka a dosahovala velmi vysokých kvalit. Později se ale kvalita vody zhoršila, což zřejmě souviselo s úpravami lesních cest nad studánkou.

Voda z pramene se shromažďuje v nádrži za zdí studánky, odkud vytéká trubkou ven. Před několika lety ovšem došlo během výstavby protipovodňové hráze k poškození trubky a nádrže. Voda prosakuje kolem celé stavby a množství vody vytékající z trubky se tím snížilo.

Pomozte nám v pátrání

Otazníků a nepřesností kolem studánky je nepočítaně. Proto uvítáme jakoukoliv informaci, která povede k upřesnění (nebo vyvrácení) uvedených údajů. Zejména fotografie z oslav a oprav studánky, její detailní záběry, výstřižky z novin apod.

U studánky byla organizována řada setkání, kterých se zúčastňovalo mnoho lidí. Rádi bychom získali svědectví pamětníků, informace o akcích, které se u ní konaly, kdo je organizoval a jak tyto akce probíhaly atd. Pokud máte nějaké zajímavé dokumenty, rádi vás navštívíme. Kopie dokumentů pořídíme přímo u vás doma pomocí přenosného počítače.

Vaše svědectví, postřehy a náměty prosím pošlete na email horiky@rosicko-oslavansko.cz nebo můžete spolu s námi diskutovat ve fóru obce Zastávka na adrese www.zastavka.cz/forum.

Děkujeme, Martin Horký